

SOCIALIZARE ȘI DIVERTISMENT LA 1900. „TABLOURI” DINTR-O EXPOZIȚIE

Cătălin PUNGĂ, Zamfira PUNGĂ

Viața cotidiană din epoca modernă reprezintă un subiect redescoperit în ultimii ani, căruia i-au fost dedicate numeroase studii și volume tematice¹. Este epoca în care societatea românească a cunoscut un fenomen accelerat de trecere de la modelul oriental la formele civilizației occidentale. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea elitele societății românești erau pe deplin integrate, adoptând modul de viață din capitalele europene. Societatea românească de acum un secol, aflată într-o perioadă de înflorire și bunăstare materială, a rămas în memoria publică asemeni unei „epoci de aur”, care fascinează și astăzi pe iubitorii de istorie, invitând la o imaginară întoarcere în timp. Studiul vieții cotidiene din „*la belle époque*” reprezintă un frumos subiect. Astfel a prins viață expoziția temporară **Socializare și divertisment la 1900**, deschisă într-o sală de la parterul Palatului Culturii, în luna octombrie 2016. Această tematică a putut fi ilustrată expozițional cu ajutorul colecțiilor Muzeului de Istorie a Moldovei și a altor muzee din cadrul Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași². Pentru completarea expoziției cu câteva obiecte inedite am apelat și la unele colecții private, astfel de colaborări făcând parte deja din tradiția Muzeului³.

În vitrinele expoziției sunt ilustrate câteva modalități de socializare și divertisment precum: prezența la fotograf, în sălile Jockey Club-urilor și la teatru. Formulele de distracții și comunicare erau însă mult mai numeroase: muzee, excursii⁴, plimbări în parcuri sau la șosea, baluri de tot felul, ciclism, automobilism, cofetării și cafenele. Obiectele expuse au intrat în patrimoniul Complexului Muzeal în mare parte din donații, dar au fost și cazuri fericite când s-au găsit resurse financiare pentru a fi cumpărate, ele întregind patrimoniul instituției noastre.

¹ Putem aminti câteva titluri recente: Dan Dumitru Iacob, *Elitele din Principatele Române în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Sociabilitate și divertisment*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2016; Constanța Vintilă-Ghițulescu, *Patimă și desfătare: despre lucrurile mărunte ale vieții cotidiene în societatea românească, 1750-1860*, Editura Humanitas, București, 2015; Corina Cimpoeșu, *Arta, moda, cultura europeană în Moldova între anii 1830 și 1860. Elemente ale procesului de modernizare culturală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2016.

² Mulțumim pentru sprijin colegilor de la Muzeul Științei și Tehnicii Ștefan Procopiu-Iași, Muzeul de Artă Iași, Muzeul Unirii Iași, Muzeul Memorial „M. Kogălniceanu” Iași, Muzeul de Istorie a Moldovei Iași și Biroului Relații Publice.

³ Mulțumim, de asemenea Magazinului de Antichități „Cornelius” din Iași, pentru bunăvoința cu care ne-a împrumutat câteva dintre obiectele care au întregit atmosfera acestei expoziții.

⁴ Un anunț interesant al unei agenții de turism „S. Haifler”, Iași, Strada Ștefan cel Mare Iași, Casă fondată în 1880, vindea „bilete de vapor pentru America cu prețul de 230 lei traseul Iași-New-York. Vapoare din cele mai solide și mai rezezi. Durata traseului 6-7 zile. Asemenea primesc spre expediere la America bagaje și mărfuri cu prețuri ieftine”, ziarul „Opinia”, 4, nr. 31, p. 3, Iași, pe 21 decembrie 1906.

Cu ajutorul acestor piese am recompus, într-un spațiu relativ restrâns, câteva aspecte ale modului în care elita românească de la cumpăna veacurilor XIX-XX își petrecea timpul liber.

Vizita într-un „Salonul” boieresc. Astfel, în spațiul din fața ferestrelor este reconstituită atmosfera din interiorul unui salon, mereu deschis oaspeților⁵. La 1900, se organizau serate în casele unor distinse familii românești precum: Sturza, Ghica, Miculescu, N. Catargi etc. Ele aveau deja, o lungă tradiție⁶.

Ziarul „Opinia”, din 12 decembrie 1906, făcea cronică unui astfel de eveniment monden organizat în casele lui N. Catargi: „Societatea aleasă ieșeană a retrăit aseară una din frumoasele serate care erau în tradiția familiilor boierești. D-na și d-nul N. Catargi și-au deschis saloanele pentru a primi tot ce are mai select Iașul și au căutat ca această serată – prima din sezonul acesta să întrecă cu mult așteptările tuturor. Doamna Catargi, de o distincțiune și o amabilitate fără seamăn și Domnul N. Catargi, cu acea gentilețe și acea prietenie sinceră care-l caracterizează, au făcut onorurile casei. Nimic, dar absolut nimic, n-a lipsit ca să nu dea deplin farmec orelor petrecute în saloanele d-nei și d-lui N. Catargi. O splendidă orchestră, minunatul Zira, care a provocat un adevărat entuziasm prin vocea-i splendidă și căldura cu care știe să redea melodiile – un antren și o dispoziție cum rare ori se vede, toate au concurat spre a da un caracter de adevărată serbătoare a societății ieșene, seratei de aseară. Și astfel dansul alterna cu muzica de salon și cu supeurile – au fost trei la număr – care erau încarnațiunea perfecțiunii artei culinare. Începută la ora 4 d. a. petrecerea a durat până la ora 4 dimineață, fără întreruperi, același antren, cu aceeași veselie și când zorile dimineții au început să se arate, tuturor le-a părut că vremea a trecut prea repede și fiecare ducea cu el regretul de a se fi sfârșit atât de curând o petrecere atât de frumoasă”⁷.

Prezența la astfel de momente impunea, în primul rând, un anumit cod vestimentar. La serate, recepții sau celebrele și vechile baluri, silueta feminină păstrează gustul pentru linii moi, curbe, fuste cu mai puțină amplitudine, confecționate predilect din catifea sau dantelă

⁵ Pentru începuturile acestui fenomen social vezi și Dan-Dumitru Iacob, *Salonul boieresc din prima jumătate a secolului XIX*, în „Xenopoliana”, 2002, 10, nr. 1-4, p. 80-87.

⁶ Vezi și Dan Dumitru Iacob, *Balurile înaltei societăți din Principatele Române la mijlocul secolului al XIX-lea*, în volumul *Orașul din spațiul românesc între Orient și Occident. Tranziția de la medievalitate la modernitate*, ed. de Laurențiu Rădvan, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2007.

⁷ Cronică mondenă publicată în ziarul „Opinia”, 4, nr. 23, 12 decembrie 1906, p. 3. „Dintre cei prezenți se făceau remarcate diverse doamne și domnișoare, prin toaletele lor elegante. Doamnele: Mavrocordat, rochie de catifea neagră; d-na Bogonos, în lin de viu și jupura albă; Ana Negruzzi în rochie de catifea neagră; d-ra Mârzescu, în lit de vin și dantele veritabile; d-na Cécile Racovitza, rochie roșie Directoire; Lucie căp. Negruzzi, rochie de catifea Marron; Marie C. Climescu, rochie Marrou; Pauline Orășanu în negru; Adela C. Grigoriu, în gris; Major Vrabie în negru; Esmaralda Boldur Costachi în catifea neagră; I. Rallet în negru; Alice Paraschiv în negru; Colonel Stere în negru; Sophie Pennescu în mauve; Leon Cosmovici în bleu-marin; Constance Ghyca en rouge-caraubior. Domnișoarele: Agarici, splendidă rochie de postav gris; Mariette Negruzzi, rochie bleu-pale; Alice Krupensky în gris perle; Iarka în alb; C. Cerchez în gris; D. Ostie în negru; Hélène Costachi în rochie de catifea neagră, bluză de guipură; Giga Costachi în alb; Iamandy în alb; Matei Millo în alb. De asemenea, este consemnată prezența a multor domni din înalta societate: Constantin Grigoriu, membru la Curtea de Apel; Alex. Hinna, membru al Curții de Apel; Lascar Antoniu, deputat; dr. Mârzescu; dr. Leon Cosmovici, Major Vrabie, D. Bogonos, Al. Handoca, Emil Iamandy, Basile M. Cantacuzine, Alex. Paraschiv, Tăutu, Bastiki, Căp. M. Negruzzi, Oct. Ciurea, aghiotantul generalului Iarka, Lct. Carp, Eugen N. Catargi, M. Codreanu, C. Hinna, Danău, Gall, C. Mavrocordat, Zirra și alții al căror nume ne scapă”.

neagră, precum cele expuse⁸. Decorul vegetal, amintind de stilul *Art Nouveau*, este realizat cu fire metalice de culoare aurie, fie cu secțiuni circulară, fie cu bentiță metalică înfășurate pe miez textil prinse mecanic cu punct de broderie lăntșor⁹. Pelerina cu un croi cloș, este confecționată din catifea neagră țesută cu paiete¹⁰. Există și un invitat de onoare, un venerabil diplomat, care nu renunță la ținuta sa din tinerețe, un frac din catifea, cu o bordură florală lucrată manual, vestă de mătase, brodată tot manual și jabou din tul alb.

În asemenea „saloane” se bea cafea sau ceai, coniac franțuzesc și vinuri dintre cele mai alese¹¹. Conversația era una dintre activitățile de bază. Se discuta despre politică, emancipare feminină, dreptul la vot, expoziții Universale, precum cele de la Paris din 1889 și 1900, sau de la București din anul 1906. Poate și despre Turnul Eiffel, podul de la Cernavodă, cel mai mare din Europa continentală, inaugurat la 1895; cine a fost la Paris, la cinematograful¹²; cine și-a mai cumpărat automobil, ce a mai compus George Enescu, pianistul favorit al reginei Elisabeta; cine a auzit de românul Brâncuși, elevul lui Rodin, dar de domnișoara Caragiani, care este costul unui *Galle*, sau al unei bijuterii creată de *Lalique* ?

În salon răsună acorduri din muzica lui Chopin sau Debussy interpretate la pianina marca „August Forster” instrumentul preferat al lui Antonin Ciolan. Câțiva invitați sunt așezați la o masă¹³ confecționată din lemn de trandafir și decorată cu intarsii de sedef, folosită pentru jocul de cărți, șah sau table. Jucătorii sunt concentrați poate la o partidă whist, bridge, poker ș.a. Poate pierd poate câștigă... Precum le este norocul în acea seară¹⁴! Către dimineață oaspeții își iau rămas bun de la gazde iar bărbații nu uită a-și da întâlnire a doua zi, pe la amiază, la Jokey Club.

O descindere la Jockey-Club. Moda *Jockey Club*-urilor nu trecuse încă pe la 1900. Ele au fost înființate pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea în Anglia, apoi pe la 1830-1833, în Franța. Acestea erau elitiste, conservatoare, interesate de ameliorarea raselor de cai, și aveau ca membri personaje distinse. În anul 1862, a fost înființat oficial și *Jockey Clubul*-ul de la Iași care avea ca președinte onorific pe domnitorul Al. I. Cuza. Din anul 1873, sediul lui era în sălile de la etaj ale vechiului palat Beldiman din capătul Uliței Sârbești – azi strada Al. Lăpușneanu.

⁸ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 2742; 12993; 2141-7233. Pentru istoria vestimentară a epocii vezi Adrian-Silvan Ionescu, *Modă și societate urbană în România epocii moderne*, Editura Paideea, București, 2006; François-Marie Grau, *Istoria costumului*, București, Ed. Meridiane, 2002, 125 p. +17 fig.; Didier Grumbacher, *Istoria ale modei*, București, 2001.

⁹ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 2993; 2141-7233.

¹⁰ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 2742.

¹¹ Vezi și Ioana Veronica Cioflâncă, *Pasiuni, tabieturi și vicii în Iașul de altădată* (catalog de expoziție), Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, Muzeul de Istorie a Moldovei, Editura Pim, Iași, 2008.

¹² La Iași ființa un cinematograful celebru, care-și făcea reclamă asiduă în jurnale vremii „Noul cinematograful *Botez* cu fenomenele naturii, un ciclu de serate cu program absolut nou. Vineri, 22 decembrie 1906, Prima serată”. Își avea sediul în Teatrul-Circ *Sidoli*. Despre Coloseul *Regal* aflăm din în „Opinia”, anul IV, nr. 30, 20 decembrie 1906, p. 4.

¹³ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 9395.

¹⁴ Dan Dumitru Iacob, *Patimă și hazard în prima jumătate a veacului al XIX-lea. Jocurile de cărți*, „Contrast”, Nr. 2, 2001; Idem, *Divertisment și sociabilitate în Principatele Române din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Jocuri de societate*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane”, VIII, 2006, Sibiu, p. 115-129. Vasile Docea, *Jocuri de cărți și diplomație la curtea regelui Carol I al României*, în C.-L. Topor, A. Istrate, D. Cain (editori), *Sfârșit de „Belle Epoque” în lumea românească*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015, p. 109-121.

Din 1885, casa și-a luat denumirea de „*Maison Jockey-Club – Grand Restaurant de Paris*”, iar la 1910 este cumpărată de Jockey Club, pentru sediu perpetuu. Clădirea a dispărut din peisajul arhitectural al Iașului la 1959, când a fost demolată.

În atmosfera unor astfel de cluburi hipice mergem cu gândul, privind obiectele expuse în vitrina rezervată acestui moment : o cravașă¹⁵, o pălărie de paie¹⁶, tip canotier - purtată, nu de jocheu, ci mai degrabă de către pariori - o vestă de catifea de culoare deschisă și imprimată cu decor geometric, un ceas de aur cu două capace, marca *Ancre*¹⁷, un portțigaret, o cutie de țigări, și două obiecte cu simbolul Jockey Club-ului - o călimară¹⁸ și o scrumieră¹⁹.

Atelierele fotografice de altădată. În locul vechilor ateliere de pictură specializate în portrete, și-au făcut apariția *Atelierele Fotografice*, tot mai numeroase pe la 1900. Mersul la fotograf, pentru o fotografie care urma să rămână urmașilor, să immortalizeze chipuri pentru posteritate, rămânea un moment special. Vestimentația și „poza” pentru asemenea ocazii aveau parte de o atenție specială.

„Zâmbiți, vă rog!”. Suntem în fața a două aparate fotografice. Unul este marca „*Voigtlander*” și a fost produs în Germania de firma *Voitlander & Sohn*, în anul 1918. Burduful extensibil este din piele neagră și folosește plăci de sticlă cu dimensiunile 9 x 12 cm. Timpii de expunere sunt 1/25, 1/50 și 1/100 de secunde²⁰. Cel de al doilea, este un aparat de studio pentru trepid, model *Reisekamera Camera*²¹, produs, probabil, tot în Germania. Burduful extensibil este însă din material textil negru. Are carcasă din lemn de tei. Folosește film pe plăci de sticlă cu dimensiunile de 9 x 12 cm. Are obiectiv/lentila: C. P. Goerz Berlin, fără obturator.

Alături de albumul fotografic²² și fotografiile executate în ateliere deja celebre încă din 1850, precum cel al lui Nestor Heck de la Iași, ele compun un mic univers în care, așteptând a se fotografia, doamnele, copiii și domniile discută despre sport, vecini, baluri, politică, fac schimb de rețete pentru dulcețuri și prăjituri, discută, poate discret, de serile petrecute la „*Union*” ... și multe alte „nimicuri”. Numărul mare al celor care se fotografiau pe la 1900 demonstrează că fotografia era încă la modă²³.

Atenția doamnelor mai cu seamă va fi reținută, probabil, de un mic și prețios obiect, care pare a fi de podoabă. Este o piesă la modă în secolul XIX și la începutul secolului XX cu dublă funcționalitate: de podoabă și de utilitate. Este un pandeloc cu ceas (*necessaire*)²⁴, atribuit Nataliei Obrenovici, născută Keșco (n. mai 1859-d. mai 1941). Ea a fost soția regelui sârb Milan I al Serbiei, principesă consortă a Principatului Serbia, din 1875 până în 1882, și regină consoartă a Regatului Serbia, din 6 martie 1882, până în 24 octombrie 1888. Piesa este

¹⁵ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 23049.

¹⁶ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 13008.

¹⁷ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 21885.

¹⁸ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 23848.

¹⁹ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 23073.

²⁰ Nr. inv. 9618. Vezi și Camelia Elena Pralea, *Pictorialul amintirilor. Catalog de colecție-tehnică fotografică*, Editura Palatul Culturii, Iași, 2009, p. 38.

²¹ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 418; Camelia Elena Pralea, *op. cit.*, p. 18.

²² Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 9880.

²³ Zamfira Pungă, Cătălin Pungă, Irina Juncu, *Catalogul colecției de fotografie din patrimoniul Muzeului de Istorie a Moldovei Iași. Ateliere și artiști fotografi*, Editura Palatul Culturii, Iași, 2009.

²⁴ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 9392.

compusă dintr-un mecanism de prindere din bronz peste care este aplicată o placă de sidex de forma unui scut heraldic pe care sunt gravate cuvântul „Natalie” și o coroană princiară. De la mecanism este prins un lanț din zale metalice între care se îmbină bucăți de sidex pe care sunt înfășurate fire metalice aurite și răsucite. De cele trei capete ale lanțului atârână: un sigiliu cu monograma posesoarei, din piatră semiprețioasă prinsă într-un manșon de bronz; de capătul lanțului central al piesei atârână un ceas cu diametrul de 4 cm și două capace de sidex al cărui cadran cu cifre romane este decorat cu o parte circulară din sidex și 12 pietre de ametist-șlefuite în tehnica caboșon; de cea de a treia parte a lanțului este atârnată o bucată de sidex pe care se înfășoară un fir metalic auriu.

La Teatru - o probă a eleganței. Mergem acum, bineînțeles, la Teatru, unde eleganța și luxul erau obligatorii²⁵. Doamnele trebuiau să fascineze prin ținută și să fie cel puțin strălucitoare. Purtau în unele seri cape dintr-o țesătură de culoare neagră, poate cumpărate, precum cea expusă²⁶, de la firma austriacă *Zwiebackbruder Wien*, a cărei suprafață este ornamentată cu mărgelile de aceeași culoare și tăiate în fațete prinse pe suprafața pânzei în timpul țeserii. Se purtau mitenele (mănușile) de bumbac alb²⁷, sau din catifea neagră brodate manual²⁸, de lungimi diferite. Erau la modă și mănușile din piele de căprioară și mătase.

Evantaiul, aici, din dantelă neagră decorat cu paiete aurii, compunea o aură romantică și avea o dublă funcționalitate: aceea de comunicare secretă la cochetele tipului și se dovedea a fi foarte util în serile călduroase²⁹.

De cordonul cu paftale de metal prețios era prins *necessaire*-ul³⁰, acel obiect absolut necesar doamnelor. Era util fie pentru a păstra batista, fie pentru a verifica în oglinjoară dacă machiajul este perfect, fie de a verifica din timp orele la care ai întâlnire... Era confecționat din metal prețios (aici din argint) și permitea ca eleganța să fie neumbrită pe întreaga seară. La toate acestea se adăuga, în astfel de împrejurări, cochetul dar utilul *lornion*³¹ sau un mic binoclu. Cu siguranță, nu lipsea din ținută poșeta din zale de argint³².

Toate aceste accesorii compuneau delicatețea întregului și confereau strălucire elegantelor ținute de teatru. În vitrină, au fost adăugate și alte detalii ce țin de acest „univers feminin”, precum: pieptenul din baga decorat cu bile de aur³³ care împodobeau coafura, cordonul din argint filigranat³⁴, cum o cerea moda vremii, și care cuprindea talia „de viespe”, sau nelipsita umbreluță. Iar parfumurile franțuzești sau cele germane produse de firme

²⁵ Pentru epocile mai vechi vezi și Dan Dumitru Iacob, *Rolul cultural și social al teatrului în viața elitelor românești din prima jumătate a secolului XIX*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane”, Sibiu, XV, 2008, p. 67-80.

²⁶ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 2432.

²⁷ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 12979.

²⁸ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 2119.

²⁹ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 2116.

³⁰ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 2206.

³¹ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 7229.

³² Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 23066.

³³ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 2416.

³⁴ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 5112.

celebre și chiar apa de colonie, folosite de doamne pentru decolteu mai cu osebire, trebuie să fi umplut micile și decorativele sticlute³⁵, ele însele, mici bijuterii strecurate discret în poșete.

Una din revistele timpului își sfătuia cititoarele cum se poartă bijuteriile: „se pune broșa, la mijlocul gâtului, în față. O salbă de diamante, o podoabă de perle, în jurul gâtului. Un medalion era atârnat la un lanț și se purta la gât. Stelele de diamante cu raze duble sau simple, împodobeau gulerășele unui corsaj. Brățările înconjurau brațul. Era regulă înainte; bunul plac a detronat-o. Acum o broșă lunecă într-o riușă de dantelă, reține o fundă de panglică, un mănunchi de flori, la dreapta, la stânga unui rever, la colțul celui rever părând că-l fixează; sau broșa reține părul ridicat de pe ceafă. O salbă de diamante înconjură umărul, sau formează o jumătate de cingătoare, afară numai dacă nu se aplică la partea superioară a unui corsaj decolat; afară numai dacă nu șerpuiește prin păr, în jurul cocului; se întrebuintează colierurile în același mod. Stele de diamant, ramurile de flori de diamante, sunt presărate în păr, și adesea prinse în cingătoare. Brățările sunt mlădioase și țin loc de o jumătate de diademă. Cu mânecile lungi adaptate pentru un număr mare de piese de îmbrăcăminte, brățările sunt nevăzute; când mânecile sunt transparente sau subțiri, se pun brățările pe deasupra. Pe o panglică de atlas, sau de catifea, destul de lată se coasă șiraguri de perle foarte apropiate; adesea țin loc de colan și se încheie la spate sub fundă, fixată printr-un broș, o stea sau ori care altă bijuterie“³⁶.

Eleganța masculină la Teatru nu era cu nimic mai prejos ca a doamnelor. Domnii, în fracul impus de ducele de Wells, cu ceasul de aur al cărui lanț atârnă în micul buzunar al vestei, mereu preocupați a nu pierde zadarnic timpul, mai cu seamă atunci când afacerile o cereau, cu joben, mănuși albe³⁷, ghete închise cu nasturi și nelipsitul baston, prizând în pauze tutun, fumând țigări, trabuc sau pipă³⁸, afișează o eleganță sobră alături de doamne, fie în lojele teatrelor, fie la seratele la care erau invitați, sau în cabaretele celebre ale vremii. Obiectele trădează, prin finețea manufacturii, calitatea materialelor din care sunt confecționate precum și firmele furnizoare, statutul social al deținătorilor.

Jobenul³⁹ era cumpărat din București, de la *Chapellerie Georges*, „singurul reprezentant al magazinului parizian Hampdesen Park's, C. Haussee D'Antin, colț cu strada Mayerbeer”. Unul din ceasurile aflate în expoziție, cu două capace de argint, era produs de celebra firmă „Longines”⁴⁰. Un altul, de aur cu trei capace⁴¹ este produs de firma „Lepine”, care avea ca distribuitor în spațiul românesc, atelier-ul lui Leon Mayer, „Bijouterie und Horlogerie. En gros en detail”, furnizorul Curții Regale aflat pe Strada Ștefan cel Mare, la nr. 13, în Iassy”. Ceasul de buzunar este atribuit domnitorului Moldovei, Mihail Sturza (1795-1884). Capacele

³⁵ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 21890; 21892.

³⁶ „Moda parisiană. Teatru și Muzică”, 1, nr. 05, 17 aprilie 1898, p. 3.

³⁷ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 4745.

³⁸ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 3245, corp din spumă de mare și garnitură de argint.

³⁹ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 13009.

⁴⁰ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 5223, ceas de buzunar cu armare manuală, cadran din email alb, cifre arabe din email negru; acele ceasornicului sunt din bronz, lucrate în filigran cu brandul firmei - clepsidra cu două aripi; pe capacul de argint care protejează mecanismul sunt inscripționate: marca firmei - „Longines” și simbolul celor 12 medalii obținute la diverse concursuri: „4 Grand Prix Paris –Paris, Milan Bruxelles”; lanț din bronz; seria 2491245. Piesa provine din familia sociologului Petre Andrei.

⁴¹ Muzeul de Istorie a Moldovei, nr. inv. 4398.

exterioare sunt decorate prin gravare și emailare (*champleve*) cu motive florale. Pe interiorul primului capac sunt gravate monograma atribuită domnitorului și coroană princiară. Pe capacul de aur care protejează mecanismul este gravată și emailată cu alb următoarea precizare tehnică: „Lepine echappement a cilindre huit trous rubis”. Greutatea ceasului este de 48,900 gr., iar titlul aurului este de 750 la mie.

În toate aceste împrejurări se cereau reguli stricte de politețe de care se făcea caz în multe jurnale ale epocii. Iată cum sfătuia pe cititori unul din jurnaliștii vremii într-un articol cu titlul *Buna purtare în societate la Teatre-Concerte*: „Într-o lojă de teatru mama și fiica mai mare ocupă locurile din față, fetele mai mici se așează pe al doilea rând de scaune; tatăl și frații vin tot de-a una la urmă. Când te afli într-o lojă cu prietenii care ți-au oferit-o, doamna căreia i s-a făcut această politețe se așează în față cu prietena ei. Din potrivă, dacă e cu o femeie măritată cumnata sau soră-sa, ele se așează amândouă în față, lăsând pe prietena lor cu bărbatul ei în rândul al doilea... Damele și mai ales domnișoarele trebuie să se abțină ca, în timpul antractelor, să se uite cu *lorgnonul* prin sală...

Toaletele de teatru și de concerte sunt aproape aceleași cari se poartă la mese mari. În loji femeile nu-și scot pălăriile. Totuși, acele femei cari, la vreo reprezentație de gală, vin cu corsajul decoltat, ar putea să vină fără pălărie, căci coafura de bal se armonizează cu o toaletă decoltată. La premiere e de rigoare ca bărbații să fie înveșmântați în haine negre...

În concertele publice, ca și în cele particulare, buna purtare a persoanelor prezente constă în aceea de a asculta cu atenție, de a nu face observațiuni și de a sosi la ora exactă, pentru ca să nu turbure atențiunea amatorilor. Mai ales când se organizează într-o casă un concert, trebuie să urmezi toate aceste instrucțiuni, căci, la sigur, vom leza pe stăpâna casei dacă n-am asculta cu atenție pe executanți, și dacă am avea un aer posomorât sau preocupat.

Când inviți pe cineva să ia parte la un concert pe care-l organizezi acasă, trebuie s-o faci verbal. Stăpâna casei se va înțelege cu executanții asupra bucăților, în așa mod ca să figureze în program toate genurile de muzică. E bine a se introduce mici comedii sau monoloage într-o serată muzicală, ca, astfel, prin variații, ea să fie mai plăcută. Bineînțeles că nu e permis să organizezi acasă un concert dacă nu ai loc destul.

Când propui invitaților să joace o comedie trebuie să-i lași să-și aleagă singuri rolurile ce le convine, păstrând pentru tine și ai tăi restul rolurilor. În general, tinerele persoane îndeplinesc funcțiunile de actori și actrițe; persoanele serioase nu joacă decât când cele dintâi lipsesc. Stăpâna casei pune la dispoziția actorilor improvizați tot ce posedă: decoruri și costume; ea trebuie să le evite cheltuieli prea mari de toalete. După serată, e datoare să facă o vizită sau să ofere vreun cadou persoanelor care-i vor fi acordat concursul. Greutatea e mai mică atunci când, în loc de amatori, angajezi artiști pentru serata pe care o pregătești.

Persoanele care sosesc cu întârziere așteaptă în anticameră până în momentul unei mici pauze, și abia atunci își ocupă locurile în salon⁴².

*

Organizarea acestei expoziții a fost un plăcut prilej pentru o reîntoarcere în „la Belle Epoque” și de a revedea patrimoniul Muzeului privitor la această perioadă istorică. A fost un foarte bun exercițiu în vederea realizării proiectului de amploare privitoare la alcătuirea

⁴² „Moda nouă”, 2, nr. 2, 9 ianuarie 1904.

tematicii pentru expoziția de bază a Muzeului de Istorie a Moldovei, în viitori ani. Am ilustrat, de această dată, doar câteva aspecte ale vieții cotidiene, lăsând deschisă posibilitatea de a continua cu prezentarea altor formule de socializare și divertisment ale societății românești pe la 1900, în măsura în care vom avea un asemenea prilej.

**SOCIAL LIFE AND ENTERTAINMENT AT ABOUT 1900 “PAINTINGS” IN AN EXHIBITION
(ABSTRACT)**

*The temporary exhibition “**Social Life and Entertainment at about 1900**” was opened in one of the rooms at the ground floor of the Palace of Culture, at the end of August 2016. The topic was illustrated with the help of items that belong to the collections of Moldavia’s History Museum and of other museums within “Moldova” National Museum Complex of Iași, as well as of items that belong to private collectors, such collaborations being already traditional within the museum activity (“Cornelius” Antiques Shop in Iași). The following hypostases were illustrated: Visit to a Boyars’ “Salon”; A Visit to the Jockey-Club; Photographers’ workshop of other epochs; At the Theatre – A Proof of Elegance. Organizing this exhibition we had the chance to return to the “la Belle Epoque” spirit and go through the Museum collection regarding this period once again. It was a very good exercise for the preparation of the future permanent exhibition of Moldavia’s History Museum.*